

„Monitor ASEAN” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną w państwach Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ze szczególnym naciskiem na działania Chin w regionie.

DR MATEUSZ CHATYS

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet ŁÓDZKI

MONITOR ASEAN

GRUDZIEŃ 2023

XI JINPING W WIETNAMIE

Przewodniczący Xi Jinping złożył wizytę w Hanoi, która była odpowiedzią na podniesienie rangi stosunków dwustronnych pomiędzy Wietnamem i Stanami Zjednoczonymi. Wizyta zaowocowała podpisaniem 36 umów bilateralnych, a także włączeniem się Wietnamu w budowę „wspólnoty dla przyszłości”. W Tokio odbył się specjalny szczyt ASEAN-Japonia, który był zwieńczeniem obchodów 50. rocznicy nawiązania stosunków. Na marginesie szczytu doszło do serii spotkań na wysokim szczeblu, w ramach których podjęto decyzję o poniesieniu rangi stosunków Japonia-Malezja do kompleksowego partnerstwa strategicznego. Kolejne incydenty na Morzu Południowochińskim doprowadziły do eskalacji napięć na linii Manila-Pekin oraz do wydania specjalnego oświadczenia ministrów spraw zagranicznych ASEAN.

I. STOSUNKI WEWNĄTRZ ASEAN

2 grudnia: Filipiny i Francja zmierzają do zacieśnienia współpracy militarnej. W ramach spotkania ministrów obrony obu państw w Manili podjęto decyzję o podjęciu konkretnych kroków w kierunku wzmocnienia dwustronnej współpracy wojskowej. W związku z tym ministrowie zwrócą się do przywódców państw o udzielenie upoważnienia do rozpoczęcia negocjacji w sprawie umowy regulującej warunki wizyt żołnierzy (Visiting Forces Agreement, VFA). Filipiny zawarły do tej pory podobne umowy ze Stanami Zjednoczonymi i Australią oraz rozpoczęły negocjacje z Japonią. Oprócz tego podjęto decyzję o pogłębieniu współpracy poprzez intensyfikację wymiany informacji wywiadowczych oraz zwiększenie intensywności wzajemnych wizyt portowych.

2 grudnia: kolejna grupa birmańskich uchodźców przyplłynęła do najbardziej wysuniętej na zachód prowincji Indonezji. Ponad 100 przedstawicieli muzułmańskiej mniejszości etnicznej Birmy przyplłynęło do Indonezji. Miejscowa ludność zagroziła zepchnięciem uchodźców Rohingja z powrotem w kierunku morza, po tym jak w listopadzie bieżącego roku do Indonezji przyplłynęło ponad 1000 uchodźców z Birmy. Agencja ONZ ds. Uchodźców (UNHCR) zaapelowała do państw wokół Morza Andamańskiego do zintensyfikowania swoich możliwości poszukiwawczych w celu odnalezienia

dwóch innych łodzi z uchodźcami, które według doniesień członków ostatniej grupy uchodźców dryfują na morzu w uszkodzonych łodziach.

5 grudnia: Wietnam podpisał z Malezją protokół ustaleń o współpracy z zakresu bezpieczeństwa. Podczas wizyty ministra obrony Malezji Dato' Seri Utama Haji Mohamada Bin Haji Hasana w Hanoi doszło do spotkania z jego wietnamskim odpowiednikiem Phan Van Giangiem, którego zwieńczeniem było podpisanie porozumienia w sprawie zacieśnienia współpracy obronnej. Oba państwa będą kontynuowały współpracę w zakresie szkoleń, przemysłu obronnego, logistyki, medycyny wojskowej, a także operacji poszukiwawczych i ratowniczych. Ponadto przedstawiciele obu stron zobowiązali się do intensyfikacji wzajemnych konsultacji oraz współpracy na forach regionalnych i międzynarodowych. Malezyjski minister spotkał się również z premierem Wietnamu Pham Minh Chinhem.

6 grudnia: japońska straż przybrzeżna zorganizowała szkolenie dla państw ASEAN z zakresu nadzoru morskiego. W indonezyjskim Batam przeprowadzono szkolenie z zakresu technologii monitorowania warunków morskich, gromadzenia informacji i szybkiego reagowania na aktywność podejrzanych statków oraz realizacji misji ratowniczych. W inicjatywie oprócz japońskiej straży przybrzeżnej wzięli udział przedstawiciele straży przybrzeżnych z Indonezji, Filipin oraz Malezji.

8 grudnia: Tajlandia zapowiedziała utworzenie z Birmą grupy zadaniowej do spraw pomocy humanitarnej. Ministrowie spraw zagranicznych Tajlandii i Birmy podjęli decyzję podczas spotkania mechanizmu współpracy Lancang-Mekong w Chinach decyzję o powołaniu grupy zadaniowej, której celem będzie skuteczniejsza dystrybucja pomocy humanitarnej dla mieszkańców Birmy. Rząd Tajlandii chce w ten sposób doprowadzić również do skuteczniejszej koordynacji działań pomiędzy birmańską juntą a ASEAN.

8 grudnia: ASEAN stanowczo potępił zamach terrorystyczny przeprowadzony na południu Filipin. Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej potępiło zamach bombowy, do którego doszło trzeciego grudnia w sali gimnastycznej uniwersytetu w Marawi. Do ataku przyznali się bojownicy ISIS, co potwierdziło wstępne dochodzenie filipińskiej policji.

9 grudnia: przewodniczący wietnamskiego Zgromadzenia Narodowego spotkał się z premierem Tajlandii. W ramach swojej oficjalnej wizyty w Tajlandii z okazji 10. rocznicy strategicznego partnerstwa między państwami, Vuong Dinh Hue spotkał się z premierem Sretthą Thavisinem, a także przewodniczącym Izby Reprezentantów Wan Muhamadem Noor Mathą. W ramach spotkań podpisano protokół ustaleń dotyczący zacieśnienia współpracy

pomiędzy wietnamskim Zgromadzeniem Narodowym a Izbą Reprezentantów w Tajlandii. Dodatkowo przedstawiciele obu stron zobowiązali się do aktywnej realizacji celów w ramach wzmocnionego partnerstwa strategicznego Wietnam-Tajlandia na lata 2022-2027.

10 grudnia: grupa 400 uchodźców z Birmy przyłynęła do Indonezji. Około 400 przedstawicieli muzułmańskiej mniejszości etnicznej Rohingja przyłynęło w dwóch uszkodzonych łodziach do wybrzeży prowincji Aceh. Prezydent Indonezji Joko Widodo oświadczył na początku grudnia, że zamierza zacieśnić współpracę z organizacjami międzynarodowymi w celu zbadania rosnącej liczby uchodźców, którzy przybywają do kraju. Zdaniem prezydenta jest to skutek nielegalnego handlu ludźmi.

11 grudnia: premier Kambodży złożył oficjalną wizytę w Wietnamie. Hun Manet złożył dwudniową wizytę w Wietnamie, gdzie spotkał się z sekretarzem generalnym Komunistycznej Partii Wietnamu (KPW) Nguyen Phu Trongiem, a także premierem Pham Minh Chinhem. Przedstawiciele obu państw zobowiązali się do kontynuowania bliskiej współpracy zarówno na szczeblu rządowym jak i partyjnym. Ponadto podpisano kilka porozumień z zakresu współpracy handlowej i naukowej.

12 grudnia: Malezja ogłosiła wprowadzenie zmian personalnych w rządzie. Zaledwie po roku rządów Anwara Ibrahima podjęto decyzję o zmianach na kluczowych stanowiskach. Datuk Seri Amir Hamzah Azizan, który pełnił wcześniej funkcję dyrektora naczelnego krajowego funduszu emerytalnego, został mianowany na drugiego ministra finansów. Dzulkefly Ahmad zastąpił Zaliha Mustafa na stanowisku ministra zdrowia, podczas gdy Mustafa został mianowany ministrem terytoriów federalnych. Ponadto Steven Sim Chee Keong przejął obowiązki V. Sivakumara w ministerstwie zasobów ludzkich. Dotychczasowy minister obrony Mohamad Hasan został przekierowany do ministerstwa spraw zagranicznych, gdzie zastąpił Datuka Seri Zambry Abdula Kadira, który z kolei stanął na czele ministerstwa szkolnictwa wyższego. Datuk Seri Mohamed Khaled Nordin przeszedł z ministerstwa szkolnictwa wyższego do ministerstwa obrony. Dodatkowo Datuk Armizan Mohd Ali otrzymał zadanie kierowania pracami ministerstwa handlu wewnętrznego i kosztów utrzymania, a nowym ministrem cyfryzacji został Puchong Gobind Singh Deo. Nowe obowiązki powierzono również wicepremierowi Fadillahowi Yusofowi, który przejął ministerstwo transformacji energetycznej i gospodarki komunalnej. Tymczasem Datuk Seri Johari Abdul Ghani został mianowany ministrem do spraw plantacji i towarów. Wszystko wskazuje na to, że gruntowne przetasowania w rządzie mają na celu umocnienie pozycji premiera Anwara Ibrahima oraz zyskanie większego poparcia społecznego.

12 grudnia: według raportu ONZ Birma stała się największym na świecie źródłem opium. Zgodnie z raportem Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przemocności (UN Office on Drugs and Crime, UNODC) 95% spadek upraw opium w Afganistanie spowodowany wprowadzeniem zakazu przez Talibów w 2022 r. doprowadził do przeniesienia produkcji narkotyków do Birmy. W ciągu roku powierzchnia upraw maku wzrosła o 18%, co jest spowodowane niestabilną sytuacją polityczną w Birmie, wynikającą z wojskowego zamachu stanu z lutego 2021 r. Największy wzrost produkcji opium odnotowano w stanach Shan, Chin oraz Kachin. Ekspansja upraw opium przyczyniła się jednocześnie do rozwoju innych nielegalnych działań jak pranie brudnych pieniędzy oraz oszustwa internetowe.

13 grudnia: członek tajskiej Partii Krok Naprzód został skazany na sześć lat pozbawienia wolności. Rukchanok Srinork należący do partii politycznej, która zdobyła największą liczbę głosów w tegorocznych wyborach został skazany na trzy lata więzienia za naruszenie majestatu rodziny królewskiej oraz dodatkowe trzy lata za naruszenie ustawy o przestępstwach komputerowych za sprawą opublikowania postów na platformie społecznościowej X (dawniej Twitter).

14 grudnia: filipiński senat zatwierdził dodatkowe fundusze w ramach budżetu na 2024 r., które umożliwią rozbudowę posterunków na Morzu Południowochińskim i wzmocnienie morskich zdolności kraju. Senat zatwierdził dodatkowe środki finansowe w wysokości 110,7 mln USD dla ministerstwa obrony na rozwój marynarki wojennej, 51,5 mln USD dla filipińskiej straży przybrzeżnej, 17,9 mln USD dla krajowej agencji wywiadowczej oraz 8,9 mln USD dla departamentu do spraw środowiska i zasobów naturalnych. Ponadto w planach jest rozbudowa infrastruktury na płyciźnie Second Thomas, która jest w ostatnim czasie źródłem napięć pomiędzy Chinami i Filipinami.

14 grudnia: jeden z tajskich senatorów został oskarżony o zмовę w handlu narkotykami oraz pranie brudnych pieniędzy. Prokuratura postawiła łącznie sześć zarzutów senatorowi Upakitowi Pachariyangkunowi dotyczących współpracy z organizacją przestępczą zajmującą się przestępczością narkotykową oraz praniem brudnych pieniędzy. Biuro prokuratora generalnego poinformował, że pierwszą rozprawę zaplanowano na 13 maja przyszłego roku. Oskarżony nie przyznał się do stawianych mu zarzutów i został zwolniony po wpłaceniu kaucji w wysokości 10 mln bahtów (około 287 tys. USD), ale otrzymał zakaz opuszczania kraju.

15 grudnia: poparcie społeczne dla prezydenta Filipin nieznacznie wzrosło. Według ostatniego sondażu przeprowadzonego przez Publicus Asia na przełomie listopada i grudnia na grupie 1500 respondentów poparcie dla Ferdinanda Marcosa Jr. wzrosło z 55% w trzecim kwartale do 58% w czwartym

kwartale 2023 r. Warto jednocześnie zaznaczyć, że w analogicznym okresie poparcie dla wiceprezydent Sary Duterte spadło z 62% do 59%.

16 grudnia: zbrojne ugrupowania mniejszości etnicznych w Birmie przejęły kontrolę nad kolejnymi obszarami w stanie Shan. Sojusz trzech braterstw (Three Brotherhood Alliance) składający się z Armii Arakanu (Arakan Army, AA), Armii Sojuszu Narodowo-Demokratycznego Birmy (Myanmar National Democratic Alliance Army, MNDAA) oraz Armii Wyzwolenia Narodowego Ta'ang (Ta'ang National Liberation Army, TNLA) przejął kontrolę nad pozycjami wojskowymi i kluczowymi węzłami granicznymi z Chinami na północy kraju. TNLA poinformowało o zdobyciu miasta Namhsan oraz strefy handlowej o dużym znaczeniu strategicznym dla wymiany handlowej z Chinami, ale birmańska junta donosi, że nadal toczą się walki w tym rejonie. Według sojuszu trzech braterstw od czasu rozpoczęcia ofensywy 27 października bieżącego roku udało się odbić spod kontroli junty 422 bazy i posterunki wojskowe oraz siedem miast.

17 grudnia: w Tokio odbył się specjalny szczyt ASEAN-Japonia z okazji 50. rocznicy nawiązania oficjalnych stosunków. Liderzy państw członkowskich ASEAN (za wyjątkiem Birmy) oraz z przedstawicielem Timoru Wschodniego wzięli udział w serii spotkań z premierem Kishidą Fumio, poświęconych pogłębieniu współpracy dwustronnej. Szczyt potwierdził, że w nadchodzących latach priorytety współpracy ulegną zmianie z obszaru ekonomicznego na bezpieczeństwo i obronność, szczególnie w domenie morskiej. We wspólnym oświadczeniu obie strony zobowiązały się do ochrony stabilności regionalnej i zabezpieczenia bezpieczeństwa morskiego. Mimo tego, że nie pojawiły się bezpośrednio nawiązania do aktywności Chin w regionie, wyraźnie wybrzmiały obawy dotyczące aktualnej sytuacji na Morzu Południowochińskim i Wschodniochińskim, gdzie Pekin realizuje swoją ekspansjonistyczną politykę. Liderzy przyjęli plan działania w sprawie 130 wspólnych projektów, zakładających między innymi współpracę z zakresu technologii zbrojeniowych, transferu sprzętu, cyberbezpieczeństwa i inwestycji, zwłaszcza w sektorze motoryzacyjnym. Na marginesie szczytu premier Japonii spotkał się z przedstawicielami wszystkich reprezentowanych państw.

17 grudnia: Japonia i Indonezja zgodziły się na usunięcie części barier handlowych. W ramach spotkania na marginesie szczytu ASEAN-Japonia w Tokio przedstawiciele rządów obu państw doszli do porozumienia w sprawie zwiększenia dostępu Indonezji do japońskiego rynku poprzez zniesienie części ceł na przetworzone produkty rybne. Obie strony zamierzają również zacieśnić współpracę w sektorze bankowym. Zmiany w umowie o partnerstwie gospodarczym Indonezja-Japonia zostaną wdrożone do końca pierwszego kwartału 2024 r. po podpisaniu i ratyfikowaniu przez rządy krajowe. Ponadto

podpisano odpowiednie noty w sprawie zakupu dla indonezyjskiej straży przybrzeżnej (BAKAMLA) statku patrolowego o wartości 63,7 mln USD.

17 grudnia: premierzy Laosu, Wietnamu oraz Kambodży zainicjowali utworzenie nowego mechanizmu współpracy trójstronnej. Premierzy trzech państw członkowskich ASEAN zamierzają wzmocnić współpracę trójstronną na wysokim szczeblu z zakresu bezpieczeństwa, handlu i inwestycji, turystyki, a także wymiany młodzieżowej. W tym celu powołano nowy mechanizm spotkań szefów rządów trzech państw, który będzie jednym z priorytetów dla Laosu, który przejmuje przewodnictwo w ASEAN w 2024 r.

18 grudnia: Malezja i Japonia podniosły rangę stosunków dwustronnych do kompleksowego partnerstwa strategicznego. Na marginesie specjalnego szczytu ASEAN-Japonia w Tokio premierzy Malezji i Japonii podjęli decyzję o podniesieniu rangi stosunków pomiędzy państwami oraz zacieśnieniu współpracy w obszarze bezpieczeństwa. W związku z tym Japonia zobowiązała się do przekazania Malezji grantu w wysokości 2,8 mln USD na rzecz wzmocnienia zdolności w domenie morskiej w obliczu rosnących napięć na Morzu Południowochińskim. Środki finansowe mają być przeznaczone na pozyskanie od Japonii łodzi i sprzętu ratowniczego, a także systemów do inwigilacji i monitorowania. Przedstawiciele obu państw zgodzili się również na intensyfikację współpracy pomiędzy strażami przybrzeżnymi.

20 grudnia: w Tokio odbyło się 10. spotkanie dwustronne przedstawicieli straży przybrzeżnych z Wietnamu i Japonii. Podczas spotkania dokonano przeglądu współpracy w 2023 r., a także zaplanowano harmonogram współpracy na 2024 r. Obie strony zwróciły uwagę, że zacieśnienie współpracy morskiej zostało uwzględnione w umowie w sprawie podniesienia rangi stosunków dwustronnych do kompleksowego partnerstwa strategicznego, a co za tym idzie na przedstawicielach straży przybrzeżnych ciąży obowiązek realizacji założeń zmierzających do osiągnięcia tego celu. Podczas pobytu w Japonii wietnamska delegacja złożyła wizytę w dowództwie japońskiej straży przybrzeżnej, a także odwiedziła pokłady kilku jednostek w bazie straży przybrzeżnej w Jokohamie.

20 grudnia: Malezja wprowadził zakaz przyjmowania w portach statków izraelskich przewoźników towarowych oraz pływających pod izraelską banderą. Premier Anwar Ibrahim poinformował o wprowadzeniu zakazu dokowania w malezyjskich portach statków izraelskiej firmy transportowej Zim Integrated Shipping Services oraz innych jednostek pływających pod izraelską flagą. Ponadto zakazano rozładunku jakichkolwiek towarów w malezyjskich portach statkom, których punktem docelowym jest Izrael. Jest to odpowiedź malezyjskiego rządu na izraelską ofensywę militarną realizowaną w Palestynie.

20 grudnia: Tajlandia wstrzymuje na okres jednego roku wydawanie pozwoleń na posiadanie broni. W odpowiedzi na rosnącą liczbę incydentów z użyciem broni palnej, rząd Tajlandii podjął decyzję o zawieszeniu wydawania pozwoleń na posiadanie broni. Według danych statystycznych w Tajlandii funkcjonuje obecnie w obiegu ponad 10 mln sztuk broni, czyli mniej więcej jedna sztuka broni na siedmiu Tajów. Ograniczenie dostępu do broni ma na celu ograniczenie incydentów, takich jak ten, który miał miejsce w październiku 2023 r., kiedy 14-letni chłopiec otworzył ogień do ludzi w centrum handlowym w Bangkoku.

26 grudnia: minister obrony Indonezji umocnił swoją pozycję lidera w sondażach kandydatów ubiegających się o stanowisko prezydenta po serii debat telewizyjnych. Prabowo Subianto, który startuje w wyborach zaplanowanych na 14 lutego uzyskał w ostatnim sondażu przeprowadzonym przez Indikator Politik Indonesia zdobył 46,7% poparcia. Tymczasem jego główny przeciwnik – były gubernator Jawy Środkowej Ganjar Pranowo – uzyskał wynik 24,5% poparcia. Ostatni z kandydatów, czyli były gubernator Dżakarty Anies Baswedan zdobył 21% głosów. Przed wyborami ma dojść jeszcze do trzech debat telewizyjnych pomiędzy kandydatami.

28 grudnia: Birma i Tajlandia zacieśniają współpracę z zakresu bezpieczeństwa. Lider birmańskiej junty Min Aung Hlaing spotkał się z dowódcą tajskich sił zbrojnych Jakkapongiem Janpengpenem, z którym omówił działania zmierzające do zacieśnienia współpracy wojskowej. Wśród głównych tematów pojawił się również problem walki z przestępczością internetową na obszarze przygranicznym między państwami. Zorganizowane grupy przestępcze prowadzą nielegalną aktywność z terytorium Birmy, a ich ofiarami padają obywatele Tajlandii. Przedstawiciele obu państw omówili plan działań zakładający likwidację hazardu i oszustw internetowych w okolicach Myawaddy, znajdującego się w pobliżu granicy Birmy i Tajlandii.

30 grudnia: ministrowie spraw zagranicznych ASEAN wydali wspólne oświadczenie w sprawie utrzymania i promocji stabilności na obszarach morskich regionu Azji Południowo-Wschodniej. Ministrowie spraw zagranicznych państw członkowskich ASEAN wyrazili zaniepokojenie eskalacją napięć na Morzu Południowochińskim i wezwali wszystkie strony zaangażowane w spór do zachowania powściągliwości i pokojowego rozwiązania sporów. W oświadczeniu podkreślono konieczność zachowania swobody nawigacji oraz przelotu nad morskimi obszarami Azji Południowo-Wschodniej. Wszystko wskazuje na to, że wspólne stanowisko stanowi reakcję na serię incydentów pomiędzy chińskimi i filipińskimi statkami na spornych obszarach Morza Południowochińskiego wokół płycizny Second Thomas oraz płycizny

Scarborough, a także wzajemne oskarżenia kierowane zarówno przez Pekin jak i Manilę o prowokację i destabilizację regionu.

KOMENTARZ

W 2023 r. ASEAN i Japonia obchodzą 50. rocznicę oficjalnego partnerstwa czego zwieńczeniem był specjalny szczyt liderów, który odbył się w dniach 16-18 grudnia w Tokio. W ciągu ostatnich pięciu dekad wyraźnej zmianie uległa zarówno pozycja ASEAN jak i Japonii w regionie, ale jednocześnie zmieniło się środowisko międzynarodowe, w którym funkcjonują państwa azjatyckie, głównie za sprawą podważenia hegemonii Stanów Zjednoczonych poprzez wzrost potęgi Chin i eskalację chińsko-amerykańskiej rywalizacji strategicznej. W związku z tym zarówno Japonia jak i państwa Azji Południowo-Wschodniej mierzą się z podobnymi wyzwaniem, a co za tym idzie zacieśnienie współpracy leży w interesie obu stron, zwłaszcza ASEAN.

Po tym jak we wrześniu bieżącego roku zawarto kompleksowe partnerstwo strategiczne ASEAN-Japonia (ASEAN-Japan Comprehensive Strategic Partnership) podczas 26. szczytu ASEAN-Japonia w Dżakarcie, przyszła pora na zwieńczenie obchodów 50. rocznicy w postaci specjalnego szczytu z udziałem liderów. Wydarzenie z 17 grudnia pokazało, że po 50 latach budowy i rozwoju relacji dwustronnych dochodzi do zmiany priorytetów ze współpracy ekonomicznej na obszar bezpieczeństwa, a w szczególności bezpieczeństwa morskiego. Jest to wyraźnie widoczne w wydanych po spotkaniu dokumentach, zarówno wspólnym oświadczeniu jak i planie wykonawczym. Podjęto również szereg innych decyzji świadczących o tym, że Japonia zamierza przejąć większą odpowiedzialność za kształtowanie architektury bezpieczeństwa w regionie Indo-Pacyfiku w ramach swojej „realistycznej dyplomacji (realism diplomacy)”.

Zaledwie kilka tygodni po tym jak Japonia podniosła rangę stosunków dwustronnych z Wietnamem do kompleksowego partnerstwa strategicznego, ta sama decyzja zapadła w przypadku relacji z Malezją podczas spotkania premierów Kishidy Fumio oraz Anwara Ibrahima na marginesie szczytu w Tokio. We wspólnym oświadczeniu podkreślono, że podniesienie rangi stosunków ze strategicznego partnerstwa zawartego w 2015 r. do kompleksowego strategicznego partnerstwa jest symbolem rozpoczęcia nowego rozdziału w relacjach bilateralnych. Dodatkowo przedstawiciele obu państw podpisali porozumienie w sprawie grantu dla Malezji o wartości 2,8 mln USD w ramach

japońskiego programu oficjalnej pomocy w obszarze bezpieczeństwa (official security assistance, OSA). Środki finansowe zostaną przeznaczone na wzmocnienie bezpieczeństwa morskiego Malezji, poprzez pozyskanie łodzi ratowniczych oraz sprzętu monitorującego do zadań wywiadowczych. Warto zaznaczyć, że oprócz Malezji beneficjentem OSA są również Filipiny, które otrzymały 4 mln USD podczas wizyty premiera Japonii w listopadzie bieżącego roku. Japonia i Malezja zobowiązały się także do wzmocnienia współpracy straży przybrzeżnych oraz marynarek wojennych obu państw. Kompleksowy plan podnoszenia zdolności Malezji z zakresu świadomości w domenie morskiej w dobie rosnących napięć na Morzu Południowochińskim, stanowi zatem realizację zapowiedzi premiera Kishidy Fumio, które wygłosił podczas swojej listopadowej wizyty w Kuala Lumpur. Natomiast szybka realizacja złożonych deklaracji przyczynia się do konsolidacji zaufania regionu Azji Południowo-Wschodniej do Japonii.

Na marginesie szczytu w Tokio spotkali się także prezydent Indonezji Joko Widodo oraz premier Kishida Fumio razem z ministrami spraw zagranicznych. W ramach spotkania podpisano noty w sprawie zakupu dużej jednostki patrolowej dla indonezyjskiej straży przybrzeżnej (BAKAMLA) o wartości 63,7 mln USD, która zostanie zbudowana w Japonii. Z kolei na spotkaniu prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. z premierem Japonii nie tylko podpisano protokół ustaleń o współpracy pomiędzy strażami przybrzeżnymi, ale liderzy podkreślili również, że będą dążyć do jak najszybszego sfinalizowania negocjacji w sprawie umowy o wzajemnym dostępie (Reciprocal Access Agreement, RAA) sił zbrojnych, które będzie miało fundamentalne znaczenie dla rozwoju dwustronnych relacji w obszarze bezpieczeństwa.

Zmiana priorytetów ze współpracy ekonomicznej na obronność i bezpieczeństwo w relacjach ASEAN-Japonia najprawdopodobniej ulegnie konsolidacji w nadchodzących latach. Jest to bezpośredni skutek coraz bardziej niestabilnego środowiska międzynarodowego jak i obecnej sytuacji w regionie Indo-Pacyfiku, co ma związek z chińsko-amerykańską rywalizacją oraz coraz bardziej agresywną polityką Pekinu, zwłaszcza na Morzu Południowochińskim oraz Cieśninie Tajwańskiej. Ostatnie miesiące aktywności japońskiej administracji jasno pokazują, że priorytetowo są traktowane państwa Azji Południowo-Wschodniej zaangażowane w spory morskie oraz terytorialne na Morzu Południowochińskim. Przyjęcie takiej postawy leży w interesie Tokio, albowiem Japonia również zmagą się z chińską asertywnością na Morzu Wschodniocińskim. Wzmocniona aktywność Japonii w obrębie podnoszenia zdolności z zakresu bezpieczeństwa morskiego, ale również szeroka oferta możliwości o charakterze ekonomicznym stwarza jednocześnie doskonałe warunki dla państw członkowskich ASEAN, które nie muszą się ograniczać do wyboru pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Chinami. Japonia stanowi dla nich

„trzecią drogę”, umożliwiającą oddalenie widma konieczności opowiedzenia się po jednej ze stron w rywalizacji mocarstw i ułatwiającą balansowanie pomiędzy skonfliktowanymi stronami.

II. STOSUNKI BILATERALNE CHIN Z PAŃSTWAMI ASEAN

1 grudnia: minister spraw zagranicznych Chin złożył wizytę w Wietnamie.

Wang Yi wspólnie z wicepremierem Wietnamu Tran Luu Quangiem współprzewodniczyli 15. sesji komitetu do spraw współpracy bilateralnej, podczas której dokonano przeglądu relacji dwustronnych. Oprócz tego szef chińskiej dyplomacji spotkał się ze swoim wietnamskim odpowiednikiem Bui Thanh Sonem, a także sekretarzem generalnym Komunistycznej Partii Wietnamu Nguyen Phu Trongiem oraz prezydentem Vo Van Thuongiem. Wizyta Wang Yi w Wietnamie miała przede wszystkim na celu opracowanie szczegółów związanych z nadchodzącą wizytą przewodniczącego Xi Jinpinga. Niemniej jednak omówione zostały również kwestie dotyczące zacieśnienia współpracy z zakresu infrastruktury kolejowej. Zwłaszcza odcinka łączącego Kunming w południowych Chinach z wietnamskim miastem portowym Haiphong. Na chwilę obecną duży problem stanowi brak interoperacyjności pomiędzy liniami kolejowymi w obu państwach. Ponadto system wietnamskich linii kolejowych jest przestarzały, a jego przepustowość ograniczona.

1 grudnia: Filipiny ogłosiły stworzenie placówki straży przybrzeżnej na wyspie znajdującej się na spornym obszarze Morza Południowochińskiego.

Podczas wizyty na Wyspie Thitu, która jest największą wyspą kontrolowaną przez Filipiny na Morzu Południowochińskim, doradca do spraw bezpieczeństwa narodowego Eduardo Ano poinformował o budowie stacji straży przybrzeżnej wyposażonej w zaawansowane systemy radarowe, monitoring oraz łączność satelitarną. Głównym celem przedsięwzięcia ma być bardziej efektywne monitorowanie aktywności morskiej i powietrznej na spornych obszarach (przede wszystkim działań ze strony Chin). Posterunek ma być oddany do użytku na początku 2024 r. Wyspa Thitu jest położona około 430 km od głównej filipińskiej wyspy Palawan i ponad 900 km od chińskiej wyspy Hainan.

3 grudnia: Filipiny wysłały straż przybrzeżną do monitorowania rosnącej liczby chińskich statków na spornym obszarze Morza Południowochińskiego. Liczba chińskich statków w pobliżu rafy Whitsun, znajdującej się w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin, wzrosła ze 111 w listopadzie do ponad 135 na początku grudnia. W odpowiedzi na zwiększoną aktywność chińskiej floty podjęto decyzję o wysłaniu w ten obszar dwóch statków filipińskiej straży przybrzeżnej do monitorowania działań strony

chińskiej. Analogiczne działania były stosowane przez Pekin w 2021 r. Wtedy w pobliżu rafy Whitsun wykryto obecność ponad 200 chińskich statków, najprawdopodobniej należących do milicji morskiej.

4 grudnia: wiceprzewodniczący Centralnej Komicji Wojskowej ChRL spotkał się z premierem Kambodży. Podczas swojej wizyty w Phnom Penh, He Weidong spotkał się z Hun Manetem, który wyraził zdecydowane poparcie dla polityki jednych Chin oraz sprzeciwił się zewnętrznej ingerencji w wewnętrzne sprawy ChRL. Przedstawiciele obu stron zadeklarowali kontynuowanie dotychczasowej współpracy wojskowej, zorientowanej między innymi na modernizacji kambodżańskich sił zbrojnych. W ramach wizyty He Weidong spotkał się także z byłym premierem i obecnie przewodniczącym Kambodżańskiej Partii Ludowej Hun Senem oraz ministrem obrony Kambodży Tea Seihaem.

5 grudnia: delegacja wietnamskiej straży przybrzeżnej złożyła wizytę portową w Chinach. Delegacja pod kierownictwem pułkownika Doan Ngoc Trieta, pełniącego stanowisko zastępcy dowódcy straży przybrzeżnej regionu 2, złożyła wizytę portową na pokładzie statku CSB 8002 w porcie Zhangzhou w prowincji Guangdong. Wizyta miała na celu zacieśnienie współpracy pomiędzy strażami przybrzeżnymi obu państw. Ponadto wietnamska delegacja wzięła udział we wspólnych ćwiczeniach z zakresu misji poszukiwawczych.

5 grudnia: statki chińskiej marynarki wojennej złożyły wizytę w bazie kambodżańskiej marynarki wojennej Ream w celu udziału we wspólnych ćwiczeniach. Co najmniej dwa okręty chińskiej marynarki wojennej wpłynęły do portu bazy marynarki wojennej Ream, która przechodzi modernizację przy wsparciu ze strony Chin. Jest to pierwszy przypadek, aby zagraniczne okręty wojskowe były obecne w bazie Ream, albowiem 27 listopada rosyjski niszczyciel okrętów podwodnych Admiral Panteleyev zacumował w porcie Sihanoukville, oddalonym około 20 km od portu w Ream. Mimo tego, że rząd Kambodży konsekwentnie zaprzecza spekulacjom, jakoby chińskie siły zbrojne posiadały dostęp do bazy Ream, kolejne zdjęcia satelitarne tego obszaru oraz analizy specjalistów zaprzeczają tego rodzaju narracji. Warto również zaznaczyć, że wizyta chińskich okrętów zbiegła się w czasie z wizytą wiceprzewodniczącego Centralnej Komicji Wojskowej ChRL w Kambodży.

5 grudnia: Laos deportował 462 obywateli Chin aresztowanych za prowadzenie działalności przestępczej. Wszystkie osoby zostały aresztowane w ramach operacji przeprowadzonej na ośrodek hazardu i turystyki w prowincji Bokeo, a następnie zostały deportowane do Chin przez międzynarodowy punkt kontroli granicznej Boten-Bohan. Zdecydowana większość z zatrzymanych brała udział w oszustwach telekomunikacyjnych.

6 grudnia: wiceprzewodniczący Centralnej Komisji Wojskowej ChRL złożył wizytę w Laosie. He Weidong spotkał się z prezydentem Laosu Thonglounem Sisoulithem, z którym omówił zagadnienia związane z koniecznością wzmocnienia komunikacji i koordynacji pomiędzy siłami zbrojnymi obu państw w obliczu coraz bardziej złożonego i zmieniającego się krajobrazu międzynarodowego. Ponadto He Weidong podkreślił gotowość Chin do współpracy wojskowej z Laosem na wszystkich możliwych poziomach za pośrednictwem wspólnych ćwiczeń oraz działań na rzecz ochrony granic.

6 grudnia: Chiny bronią swojego stanowiska wobec sporu na Morzu Południowochińskim na forum ONZ. Zastępca stałego przedstawiciela Chin przy ONZ Geng Shuang sprzeciwił się podważaniu przez jakiekolwiek państwa chińskiej suwerenności na Morzu Południowochińskim. Powtórzył jednocześnie chińskie stanowisko, zgodnie z którym trybunał arbitrażowy przekroczył swoje kompetencje i wydał w 2016 r. niesprawiedliwe orzeczenie. Zwrócił również uwagę, że napięcia wokół płycizny Second Thomas są wynikiem prowokacyjnych działań Filipin, które nie spełniły swojej deklaracji o usunięciu z tego obszaru wraku statku BRP Sierra Madre, na którym stacjonuje filipiński garnizon. Jako jedyne możliwe rozwiązanie sporów na Morzu Południowochińskim, Geng Shuang wskazał negocjacje, w tym negocjacje wspólnie z ASEAN nad Kodeksem Postępowania.

10 grudnia: chińska straż przybrzeżna staranowała filipiński statek realizujący misję zaopatrzeniową dla żołnierzy stacjonujących na płyciźnie Second Thomas. W kolejnym incydencie na spornym obszarze Morza Południowochińskiego wzięły udział statki Unaiza 1 oraz jednostka chińskiej straży przybrzeżnej o numerze 21556. Kilka godzin przed kolizją trzy statki chińskiej straży przybrzeżnej oraz cztery jednostki chińskiej marynarki wojennej próbowały uniemożliwić przeprowadzenie misji zaopatrzeniowej realizowanej przez statki Biura Rybołówstwa i Zasobów Wodnych (Fisheries and Aquatic Resources, BFAR) poprzez wykonywanie niebezpiecznych manewrów oraz użycie armatek wodnych. Jeden ze statków straży przybrzeżnej o numerze 5204 ostatecznie uszkodził armatką wodną silnik filipińskiego statku, który zbliżał się do płycizny Second Thomas. Strona chińska oskarżyła Filipiny o celowe zderzenie z chińską strażą przybrzeżną, po zlekceważeniu wielokrotnych ostrzeżeń sygnalizowanych przez chińską załogę.

10 grudnia: przewodniczący filipińskiego senatu wezwał do wydalenia z kraju chińskiego ambasadora. Juan Miguel Zubiri oraz przewodniczący senackiej komisji do spraw zagranicznych Francis Tolentino wezwali prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. do wydalenia z kraju ambasadora Huang Xiliana, ponieważ ich zdaniem nie przedsięwziął żadnych działań w związku z agresywnymi działaniami Chin wobec Filipin na Morzu Południowochińskim.

11 grudnia: cywilna misja zaopatrzeniowa z okazji świąt dla posterunku na płyciźnie Second Thomas została odwołana z uwagi na chińską aktywność na spornych obszarach Morza Południowochińskiego. Misja zaopatrzeniowa zorganizowana przez koalicję filipińskich organizacji obywatelskich Atin Ito, wspierana przez straż przybrzeżną, została przerwana z uwagi na działania czterech statków chińskiej marynarki wojennej (w tym niszczyciela rakietowego typu 052D Luyang-III) oraz straży przybrzeżnej, które wykonywały niebezpieczne manewry w pobliżu filipińskiego konwoju. Mimo niepowodzenia misji świątecznej, przedstawiciel Atin Ito zapowiedział kolejne próby realizacji misji zaopatrzeniowych. Według specjalistów porażka inicjatywy zostanie uznana przez stronę chińską za zwycięstwo, co może doprowadzić do kontynuowania przymusowych działań wobec filipińskich statków.

12 grudnia: ministerstwo spraw zagranicznych Filipin wezwało chińskiego ambasadora. Huang Xilian został wezwany do ministerstwa spraw zagranicznych w sprawie skargi Filipin przeciwko wielokrotnym aktom „nękania” na Morzu Południowochińskim. Rząd w Manili wezwał Pekin do zaprzestania nielegalnych i agresywnych działań przeciwko filipińskim statkom. Przedstawicielka ministerstwa spraw zagranicznych Maria Theresa Lazaro podkreśliła, że wykonywanie niebezpiecznych manewrów, a także wykorzystywanie armatek wodnych na obszarze wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin jest nielegalne i narusza swobodę żeglugi.

12 grudnia: przewodniczący ChRL złożył oficjalną wizytę w Wietnamie. Xi Jinping złożył pierwszą od sześciu lat wizytę w Wietnamie, podczas której spotkał się z najważniejszymi przedstawicielami wietnamskiego rządu oraz Komunistycznej Partii Wietnamu (KPW). W ramach wizyty podpisano łącznie 36 porozumień o współpracy, w tym protokoły ustaleń dotyczące wspólnych patroli w Zatoce Tonkińskiej, a także rozwoju transgranicznych połączeń kolejowych. Spośród nich aż 24 dokumenty dotyczyły współpracy na szczeblu rządowym i ministerialnym, natomiast cztery na szczeblu lokalnym. Z perspektywy napięć w relacjach dwustronnych wokół Morza Południowochińskiego na szczególną uwagę zasługuje umowa o utworzeniu gorącej linii do spraw związanych z rybołówstwem. Przedstawiciele obu państw poruszyli również kwestię rozbudowy połączenia kolejowego pomiędzy Kunmingiem a portem Hajfong w północnym Wietnamie dzięki finansowemu wsparciu ze strony Chin w ramach Inicjatywy Pasa i Szlaku (BRI). Zgodnie ze wspólnym oświadczeniem Wietnam zgodził się wspierać chińską inicjatywę budowania wspólnej przyszłości la ludzkości.

13 grudnia: chiński ambasador na Filipinach doprowadził do kolejnej eskalacji napięć. Według doniesień filipińskiego senatora JV Ejercito, chiński ambasador Huang Xilian miał się zwrócić do dowódcy filipińskich sił zbrojnych

słowa „nie prowokujcie nas”. Senator odniósł się tym samym do propozycji wydalenia Huang Xiliana z kraju. Jego zdaniem odwołanie ambasadora nie ma na celu zerwania stosunków z Chinami czy dodatkowej eskalacji napięć, a ma doprowadzić do zmiany personalnej na tym stanowisku na osobę, która w skuteczny i dyplomatyczny sposób wesprze działania zorientowane na deeskalacji.

14 grudnia: Chiny potępiły Kanadę za wsparcie Filipin w kontekście ostatnich napięć na Morzu Południowochińskim. Chińska ambasada w Kanadzie potępiła kanadyjski rząd za wsparcie Filipin, które zdaniem Pekinu naruszyły suwerenność Chin na Morzu Południowochińskim w okolicach płycizny Second Thomas. Kanada obok Stanów Zjednoczonych i kilku innych państw zdecydowania opowiedziało się po stronie Filipin, które zmagając się z przymusowymi działaniami chińskiej floty, która blokuje dostęp misji zaopatrzeniowych do garnizonu filipińskiej piechoty morskiej stacjonującej na wraku statku BRP Sierra Madre.

17 grudnia: Filipiny pracują nad planem rozwiązania sporu na Morzu Południowochińskim, aby rozpocząć nowe projekty eksploracji surowców naturalnych. Podczas pobytu w Tokio na specjalnym szczycie ASEAN-Japonia prezydent Ferdinand Marcos Jr. zwrócił uwagę w rozmowach z przedstawicielami mediów, że filipiński rząd zmierza w kierunku rozwiązania wszelkich sporów na Morzu Południowochińskim, żeby umożliwić dalszą eksploatację złóż gazowych Malampaya. Gaz LNG ma coraz większe znaczenie dla bezpieczeństwa energetycznego Filipin, biorąc pod uwagę stopniową transformację w kierunku odnawialnych źródeł energii. Prezydent Marcos zaznaczył jednak, że na przestrzeni ostatnich miesięcy napięcia na Morzu Południowochińskim rosną, a rozmowy z Chinami na temat wspólnej eksploracji surowców naturalnych nie przyniosły żadnych wymiernych rezultatów.

20 grudnia: premier Kambodży przyjął chińską delegację na czele której stanął Gao Yunlong. Przedstawiciele obu państw zadeklarowali chęć wzmocnienia współpracy gospodarczej, handlowej oraz kulturowej. Chińska delegacja oprócz spotkania z premierem Hun Manetem przeprowadziła szereg rozmów z członkami kambodżańskiego senatu.

20 grudnia: na południu Tajlandii zakończono budowę linii energetycznej zrealizowanej przez Chiny. Po dwóch latach budowy uruchomiono w południowej prowincji Phatthalung pierwszą linię przesyłową 500 kV o długości 105 km pomiędzy Thung Song a Songkhla. Projekt Thung Song został wykonany przez chińską firmę Henan Electric Power Transmission & Transformation Construction

26 grudnia: Filipiny zaprzeczają chińskim przekazom medialnym, według których to rząd w Manili prowokuje napięcia na Morzu Południowochińskim. Przedstawiciel filipińskich sił zbrojnych zabrał głos w sprawie artykułu opublikowanego przez „China’s People’s Daily”, w którym stwierdzono, że Filipiny, polegając na amerykańskich deklaracjach wsparcia w przypadku konfliktu, nieustannie prowokują Chiny na Morzu Południowochińskim, co poważnie zagraża stabilności w regionie. Pułkownik Medel Aguilar podkreślił, że Filipiny nie prowokują konfliktu i przestrzegają prawa międzynarodowego. Jednocześnie oskarżył Chiny o podejmowanie działań zagrażających bezpieczeństwu na morzu, między innymi poprzez wykonywanie niebezpiecznych manewrów, które doprowadziły do kolizji.

28 grudnia: chińska ambasada w Birmie wezwała obywateli Chin do opuszczenia obszaru na północy kraju znajdującego się w pobliżu granicy z Chinami. Wzmoczona aktywność militarna sojuszu trzech braterstw w stanie Shan oraz walki z birmańską juntą przyczyniły się do wydania komunikatu przez chińską ambasadę, wzywającego obywateli ChRL do opuszczenia regionu przygranicznego na północy Birmy (zwłaszcza dystryktu Laukkai), w którym dochodzi do eskalacji działań zbrojnych.

KOMENTARZ

Podniesienie rangi stosunków dwustronnych Wietnamu ze Stanami Zjednoczonymi i Japonią musiało się spotkać z reakcją ze strony Chin. Odpowiedzią Pekinu była wizyta przewodniczącego Xi Jinpinga w Hanoi, którą przedstawiono jak okazję do wciągnięcia Wietnamu w głąb chińskiej strefy wpływów. Wszystko jednak wskazuje na to, że rząd w Hanoi będzie konsekwentnie kontynuował swoją politykę balansowania pomiędzy wpływami dwóch rywalizujących mocarstw.

Po tym jak Joe Biden odwiedził na początku września Wietnam, aby przypieczętować podniesienie rangi stosunków dwustronnych do kompleksowego partnerstwa strategicznego, było jasne, że dla zachowania równowagi również Chiny będą musiały przedsięwziąć zdecydowane kroki w relacjach ze swoim sąsiadem. W związku z tym 12 grudnia doszło do trzeciej wizyty przewodniczącego Xi Jinpinga w Hanoi i zarazem pierwszej od 2017 r. Jednym z głównych powodów wizyty było uzyskanie zapewnienia od wietnamskiego rządu, iż nie zamierza opowiedzieć się po przeciwnej stronie chińsko-amerykańskiej rywalizacji. Jednocześnie wykorzystano okazję do

przyciągnięcia Wietnamu bliżej chińskiej strefy wpływów. Ten cel w pewnym sensie został osiągnięty, albowiem Wietnam zgodził się na udział w budowie „wspólnoty dla przyszłości (Community of Shared Future)”. Tym samym Wietnam stał się częścią szerszej inicjatywy Xi Jinpinga, przedstawianej jako „wspólnota przeznaczenia (Community of Common Destiny)”, której nadrzędnym celem jest przekształcenie dotychczasowego porządku międzynarodowego – uformowanego przede wszystkim przez Stany Zjednoczone – na taki, który będzie bardziej sprzyjał interesom Pekinu. Warto zaznaczyć, że Wietnam był jednym z nielicznych państw Azji Południowo-Wschodniej, które nie chciało być częścią chińskiej inicjatywy. W chińskim planie działania w ramach „globalnej wspólnoty dla przyszłości (Global Community of Shared Future)” spośród państw członkowskich ASEAN wymieniono Laos, Kambodżę, Birmę, Indonezję, Tajlandię i Malezję. Choć wspólna budowa „wspólnoty dla przyszłości” nie oznacza całkowitego poparcia rządu w Hanoi dla chińskiej wizji nowego porządku międzynarodowego, to może posłużyć jako platforma pod wzmacnienie współpracy bilateralnej w wielu obszarach. Jednym z nich jest współpraca gospodarcza o czym świadczy podpisanie 36 umów dwustronnych, a także zapowiedź planu budowy transgranicznej linii kolejowej Kunming-Hajfong, łączącej południowe Chiny z północnym Wietnamem. Zacieśnienie współpracy w ramach inicjatywy „dwóch korytarzy, jednego szlaku (Two Corridors, One Belt)” ma równocześnie posłużyć Pekinowi do wzmocnienia pozycji Wietnamu jako naturalnej strefy buforowej przed Zachodnimi inicjatywami ograniczania ryzyka (de-risking policies). Dlatego na przestrzeni ostatnich dwóch lat można zauważyć gwałtowny wzrost chińskich inwestycji w Wietnamie. Do listopada 2023 r. Chiny stały się największym inwestorem w Wietnamie pod względem nowo zarejestrowanych projektów.

Zaangażowanie Wietnamu w budowę „wspólnoty dla przyszłości” z pewnością nie świadczy o całkowitym zaakceptowaniu chińskiej wizji ładu międzynarodowego. Z perspektywy rządu w Hanoi obecny porządek na arenie międzynarodowej oparty na prawie jest zdecydowanie korzystniejszy, ponieważ sprzyja wietnamskim interesom w kontekście sporu na Morzu Południowochińskim. Ponadto rozwój współpracy gospodarczej również będzie miał swoje granice, aby uniknąć ekonomicznego uzależnienia od Chin. Najlepszym dowodem na asekuracyjne podejście Hanoi do propozycji Pekinu jest ograniczony udział Wietnamu w inicjatywie Pasa i Szlaku. Wietnamski rząd wykorzystuje swoją geopolityczną pozycję do zwiększenia możliwości rozwoju zaawansowanej technologicznie gospodarki, która pozwoli na budowę pozycji kraju jako niezależny ośrodek gospodarczy. Właśnie temu miało służyć podniesienie rangi stosunków ze Stanami Zjednoczonymi i Japonią, które w dużo większym stopniu są zorientowane na interesy gospodarcze, natomiast w mniejszym na zagadnieniach o charakterze geopolitycznym. Podsumowując,

zarówno wizyta Joe Bidena jak i Xi Jinpinga nie zaburzyła równowagi w polityce zagranicznej Wietnamu, który balansuje pomiędzy rywalizującymi mocarstwami w taki sposób, aby osiągnąć własne, partykularne cele.

III. RYWALIZACJA CHINY-USA W ASEAN

1 grudnia: w Tokio odbyło się pierwsze w historii spotkanie przedstawicieli sił zbrojnych z Japonii, Stanów Zjednoczonych, Australii oraz Filipin. Rozmowy w stolicy Japonii poświęcone były regionalnym kwestiom z zakresu bezpieczeństwa i stanowiły odpowiedź na wzrost intensywności agresywnych działań Chin w regionie, w tym na Morzu Południowochińskim. Warto zaznaczyć, że jest to kolejny krok w kierunku wzmocnienia czterostronnej współpracy po tym jak w czerwcu bieżącego roku odbyło się spotkanie ministrów obrony wszystkich czterech państw w Singapurze.

4 grudnia: okręt amerykańskiej marynarki wojennej przepłynął w pobliżu płycizny Second Thomas na spornym obszarze Morza Południowochińskiego, co spotkało się ze sprzeciwem ze strony Chin. Wszystko wskazuje na to, że Stany Zjednoczone przeprowadziły piątą operację swobody żeglugi na Morzu Południowochińskim w 2023 r. Jednostka USS Gabrielle Giffords (LCS-10) przepłynęła w pobliżu płycizny Second Thomas, należącej do archipelagu Spratly. Chiny sprzeciwiły się amerykańskiej operacji, którą uznały za niezgodną z prawem, a także zmobilizowały własną flotę do monitorowania aktywności amerykańskiego statku.

5 grudnia: coraz więcej państw jest zainteresowanych inicjatywą wspólnych patroli z Filipinami i Stanami Zjednoczonymi na Morzu Południowochińskim. Dowódca filipińskich sił zbrojnych, generał Romeo Brawner Jr. poinformował, że inicjatywa wspólnych patroli na Morzu Południowochińskim jest obecnie w fazie planowania, ponieważ cały czas zgłaszają się kolejne państwa zainteresowane udziałem w tym przedsięwzięciu. Swoją gotowość wyraziły już Japonia, Francja, Wielka Brytania oraz Kanada. Ponadto Korea Południowa zadeklarowała chęć zacieśnienia współpracy z Filipinami z zakresu bezpieczeństwa.

8 grudnia: amerykański gigant technologiczny Apple zamierza przenieść proces wprowadzania nowych (new product introduction, NPI) tabletów do Wietnamu. Firma Apple, która współpracuje z chińskim BYD nad produkcją iPadów, pracuje nad przeniesieniem części zasobów do spraw związanych z rozwojem iPadów do Wietnamu. Rozpoczęcie weryfikacji technicznej pod kątem

produkcji testowej wersji iPada jest zaplanowane na połowę lutego przyszłego roku, natomiast finalna wersja nowego modelu ma być dostępna w drugiej połowie 2024 r. Wietnamski oddział będzie jednak odpowiedzialny za rozwój podstawowych modeli iPada. Proces NPI wymaga znacznych zasobów zarówno od firmy technologicznej, jak i jej dostawców, a także zespołu inżynierów oraz inwestycji w sprzęt laboratoryjny do testowania nowych funkcji. Większość projektów w ramach NPI dla Apple wciąż jest realizowanych w Chinach, niemniej jednak nowe wyzwania geopolityczne sprawiają, że amerykańska firma jest zmuszona do dywersyfikacji strategicznych procesów. W związku z tym Wietnam stał się drugim największym centrum rozwoju technologicznego Apple po Chinach. W Wietnamie prowadzone są prace nad wszystkimi produktami Apple oprócz telefonów iPhone.

10 grudnia: Stany Zjednoczone wyraziły swoje poparcie dla Filipin w obliczu agresywnych działań Chin na Morzu Południowochińskim. Rzecznik Departamentu Stanu USA wydał oświadczenie, w którym skrytykowane agresywne działania chińskiej floty w okolicach rafy Scarborough oraz płycizny Second Thomas wobec filipińskich statków. Ponadto w oświadczeniu podważone zostały chińskie roszczenia na Morzu Południowochińskim, które są niezgodne z UNCLOS oraz wyrokiem trybunału arbitrażowego z 2016 r. Powtórzone zostały także zapewnienia o amerykańskim wsparciu dla Filipin w ramach artykułu IV traktatu o wzajemnej obronie z 1951 r.

11 grudnia: amerykańska firma Nvidia zamierza otworzyć w Wietnamie swoją centralę. Dyrektor generalny amerykańskiego giganta produkującego chipy Jensen Huang na spotkaniu z premierem Phạm Minh Chinhem poinformował o planie otworzenie w Wietnamie oddziału firmy, co przyciągnie do tego kraju najlepszych specjalistów z całego świata, którzy będą pracować nad rozwojem półprzewodników i sztucznej inteligencji. Nvidia zainwestowała do tej pory w Wietnamie 250 mln USD, ale podniesienie rangi stosunków dwustronnych pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i Wietnamem najprawdopodobniej przyczyni się do znaczącego wzrostu inwestycji w sektor nowoczesnych technologii. Premier Phạm Minh Chinh liczy na pomoc przedsiębiorstwa w rozwoju zdolności Wietnamu z zakresu projektowania i budowania zaawansowanych układów scalonych. Premier zapowiedział również powołanie specjalnej grupy roboczej, która pod jego nadzorem będzie koordynowała dalsze prace nad umowami o współpracy pomiędzy stronami.

14 grudnia: doradcy do spraw bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych, Filipin i Japonii przeprowadzili telekonferencję w sprawie sytuacji na Morzu Południowochińskim. Jake Sullivan, Eduardo Año i Akiba Takeo przeprowadzili rozmowę telefoniczną w sprawie sytuacji na Morzu Południowochińskim. Przedstawiciele trzech państw wyrazili swoje obawy

dotyczące niebezpiecznych działań podjętych przez chińskie statki w pobliżu płytczny Second Thomas oraz rafy Scarborough, a także wezwali rząd w Pekinie do przestrzegania wiążącego orzeczenia trybunału arbitrażowego z 2016 r. oraz zaprzestania prowokacyjnych działań.

22 grudnia: Filipiny prowadzą rozmowy ze Stanami Zjednoczonymi na temat możliwości zakupu myśliwców F-16. Filipiński ambasador w Stanach Zjednoczonych Jose Manuel Romualdez poinformował o toczących się rozmowach w sprawie zakupu przez rząd w Manili amerykańskich samolotów F-16. Dyplomata nie ujawnił dokładnego harmonogramu potencjalnego zamówienia, ale zaznaczył, że wyzwaniem może być filipińskie prawo dotyczące zamówień publicznych. Filipińskie regulacje wymagają zamówienia fabrycznie nowego sprzętu, ale zakup nowych samolotów F-16 przerasta możliwości finansowe rządu.

KOMENTARZ

W 2023 r. Filipiny musiały się zmierzyć z rosnącymi napięciami na Morzu Południowochińskim z uwagi na aktywność chińskiej floty w pobliżu spornych obszarów, szczególnie wokół płytczny Second Thomas. Asertywna lub wręcz agresywna postawa Chin sprawia, że coraz większą uwagę przywiązuje się do programu modernizacji sił zbrojnych, przede wszystkim marynarki wojennej oraz sił powietrznych. Jedną z głównych przeszkód stojących na drodze do wzmocnienia zdolności wojska wciąż pozostają ograniczone środki finansowe.

Od momentu wyrażenia zgody przez rząd Stanów Zjednoczonych w 2021 r. na sprzedaż dwunastu myśliwców F-16 na Filipiny, rząd w Manili zmaga się z dylematem polegającym na sfinansowaniu zakupu tego zaawansowanego aczkolwiek drogiego sprzętu. Kiedy w czerwcu 2021 r. pojawiły się pierwsze doniesienia o zamiarach pozyskania samolotów F-16 oraz dodatkowego sprzętu wymaganego do ich obsługi, szacowany koszt transakcji wyniósł 2,43 mld USD, co stanowi ponad połowę rocznego budżetu Filipin na zbrojenia. W związku z tym rząd w Manili rozważa możliwość zakupu używanych myśliwców F-16 od innych państw, na przykład z Danii. Niemniej jednak jak wskazuje filipiński ambasador w Stanach Zjednoczonych Jose Manuel Romualdez wykorzystanie rządowych środków na zakup używanego sprzętu wojskowego jest obecnie niezgodne z prawem obowiązującym na Filipinach. Dlatego decyzja o zakupie używanych myśliwców będzie musiała być poprzedzona zmianami prawnymi.

Scenariusz pozyskania samolotów z Danii jest jednak mało prawdopodobny, ponieważ w październiku Departament Stanu USA wyraził zgodę na transfer myśliwców F-16 z Danii do Argentyny. Ten ruch ze strony Waszyngtonu miał zapobiec zakupieniu przez argentyński rząd samolotów bojowych z Chin, co stanowiłoby bezpośrednie strategiczne zagrożenie dla amerykańskich wpływów w Ameryce Południowej. Ponadto Dania przekazała część myśliwców Ukrainie, aby wesprzeć działania zbrojne w wojnie z Rosją. W związku z tym liczba duńskich samolotów F-16 została wyraźnie ograniczona i najprawdopodobniej uniemożliwi sprzedaż kolejnych maszyn Filipinom.

Z perspektywy rządu w Manili najkorzystniejszym rozwiązaniem byłoby uzyskanie wsparcia finansowego ze strony Stanów Zjednoczonych na zakup myśliwców. Do tego celu mogłyby zostać wykorzystane środki z amerykańskiego funduszu pomocy w zakresie bezpieczeństwa (Foreign Military Financing, FMF), zarządzanego przez Departament Stanu USA. W tym przypadku konieczna byłaby jednak zmiana priorytetów przez rząd w Waszyngtonie. Administracja prezydenta Joe Bidena w swoim wniosku budżetowym na 2024 r. przewidziała przeznaczenie niemal 90% środków z FMF dla państw z regionu Bliskiego Wschodu, w tym dla Izraela. Wszystko zatem zależy od losu ustawy o dodatkowych wydatkach, która mogłaby rozszerzyć FMF na region Azji. Najprawdopodobniej głównym beneficjentem tych zmian będzie Tajwan, który został w ostatnim czasie dodany do list państw uprawnionych do korzystania z pomocy w ramach FMF. Biorąc jednak pod uwagę zmiany w polityce zagranicznej Filipin wprowadzone prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr., a także obecną sytuację na Morzu Południowochińskim oraz w Cieśninie Tajwańskiej, wszystko wskazuje na to, że rząd w Manili również mógłby liczyć na zdecydowaną pomoc finansową. Wszystko będzie zależało od decyzji amerykańskiego Kongresu w sprawie ustawy o dodatkowych wydatkach.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

